

Møte for lukkede dører, Stortinget 12. februar 1924

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 12. februar 1924 kl. 18.00.

Præsident: Tveiten.

Dagsorden:

Meddelelse fra utenriksministeren.

Presidenten: Møtet er sett for stengde dører. Presidenten gjer framlegg um at raadleggjingane og vert førde for stengde dører, av di det gjeld ei melding fraa utanriksministeren.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Presidenten: Presidenten gjer framlegg um at regjeringi sine medlemmer og dei tenestmenn som er nemnde i § 53, hev aatgang til møtet.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Utenriksminister Michelet: Jeg gaar og venter paa utenriksraaden som sitter i visse forhandlinger. Jeg gaar ut fra at han vil være her med samtlige dokumenter i løpet av forholdsvis kort tid. Jeg venter ham paa minuttet. Jeg vil derfor henstille til Stortinget aa vente de sikkerlig ganske faa minutter som det kan ta.

Presidenten: Etter dette vil presidenten beda um at ein enno ventar ei stund og biar paa utanriksraaden. Det er vel utanriksministeren si meining at ogso utanriksraaden skal gjevast aatgang til møtet?

Utenriksminister Michelet: Jeg vilde være takknemlig for det.

Presidenten: Eg gjer framlegg um det og held det for vedteke.

Utenriksminister Michelet: Som Stortinget vel vil forstaa, er det det russiske spørsmål det gjelder. Det er forhaabentlig det siste eller næstsiste vers paa visen som blir kvedet nu. Av den redegjørelse jeg hadde den ære aa gi i Stortinget for lukkede dører for nogen tid siden, tror jeg det vil fremgaa at regjeringen i det russiske spørsmål ikke har iaktatt en passiv, systematisk uvirksomhet eller en steril holden sig borte. Vi nærmet oss Rusland i september maaned, umiddelbart efter at vaar representant i Moskva vendte tilbake fra en ferie. Jeg maa faa lov til aa lese op en - jeg vil kalle det utenriksraadens dagbok - angaaende forhandlingene med Rusland. Jeg tror den er ganske illustrerende.

"Den 26. september 1923 fremsatte den norske delegasjon i Moskva et forslag til Sovjetregjeringen angående en ordning av Spitsbergenspørsmålet. I en P.M. av 8. november f.år (bilag 1) svarte den russiske regjering herpå i meget anerkjennende ord, men tilføiet at "forinnen Sovjetregjeringen endelig uttaler sig om det initiativ som den Kgl. regjering eventuelt vil ta overfor Parisertraktatens signatarmakter, ønsker Forbundets regjering imidlertid å erfare, om den Kgl. regjering samtidig med ordningen av en så viktig politisk sak som Spitsbergenspørsmålet også tar i betraktning drøftelsen av de andre politiske spørsmål, som hittil har berodd mellem de to regjeringer." Herpå svartes først den 8. januar d.år. Det var bl.a. efter konferanser mellem Utenriksministeren og Mme Kollontai, som i mellemtiden foretok en reise til Moskva, at det norske svar ikke blev avgitt før. I det norske svar (bilag 2) uttales det bl.a. at den norske regjering er "villig til å inntre i forhandlinger med Sovjetregjeringen om ordning også av samtlige andre spørsmål som ennå ikke er løst". Herpå mottokes svar datert 24. januar d.år (bilag 3) hvori det bl.a. uttales at "den russiske representasjon er lykkelig over den imøtekommende mottagelse som den Kgl. regjering har gitt de forhandlingstilbud som blev fremsatt i dens verbalnote av 7. november sistleden vedrørende ordningen av alle de politiske og økonomiske spørsmål mellem de to regjeringer som ennå var uavgjort", og svaret slutter med en anmodning om "snarest å meddele den russiske delegasjon alle de forslag som det norske Utenriksdepartement akter å forelegge for Forbundets regjering". I mellemtiden var spørsmålet inngående bearbejdet og forberedt i Utenriksdepartementet og samme dag som den russiske note mottokes (den 24. januar d.år) fremlagdes i regjeringskonferanse Utenriksdepartementets forslag til foreløbig utkast til forhandlingsgrunnlag, opsatt som en overenskomst mellom Norge og Rusland i 12 artikler. Dette utkast blev foreløpig godtatt av regjeringens medlemmer og blev allerede dagen efter sendt de forskjellige departementer til uttalelse, idet de forskjellige departementschefer hadde gitt hver sitt departement ordre om å påskynde sakens behandling mest mulig. Departementenes uttalelser innløp de første par dager efter 24. januar og tirsdag den 29. eller onsdag den 30. januar telefonerte Utenriksråden til fru Kollontai at saken nu praktisk talt var ferdig fra norsk side og at nu konferanse kunde holdes når som helst. Utenriksråden og fru Kollontai blev enige om at en konferanse skulde holdes mandag den 4. februar, hvor det norske forslag skulde fremlegges til diskusjon. Regjeringskonferanse til behandling av saken blev fastsatt til lørdag den 2. februar formiddag. - Fredag den 1. februar anerkjenner England Rusland de jure og meddelelse herom kommer i norske aviser lørdag den 2. februar om morgenen. Regjeringskonferansen blev holdt lørdag den 2. februar formiddag. Tilstede var fra Utenriksdepartementet (foruten Utenriksministeren) Utenriksråden og byråchef Klæstad. Det av Utenriksdepartementet tidligere utarbejdede forslag til overenskomst mellem Norge og Rusland (bilag 4) blev fremlagt med enkelte uvesentlige endringer som var blitt foranlediget av fagdepartementenes uttalelser. Utkastet blev

godtatt av regjeringens medlemmer. Mandag den 4. februar holdes den bestemte konferance i utenriksdepartementet mellem Mme Kollontai og sekretær Body fra den russiske delegation og utenriksraaden og bureauchef Klæstad. Det norske utkast fremlægges og gjennemgaaes artikkel for artikkel. Det akcepteres i alt væsentlig av fru Kollontai, som tar med sig en avskrift av det for at studere det nærmere i løpet av dagen. Tirsdag den 5. februar kl. 10 søker fru Kollontai utenriksministeren og leverer en note dateret 4. februar med vedlagte utkast til overenskomst om anerkjendelse. Fruen uttaler at den fra norsk side fremlagte overenskomst var saapas vidtløftig, at dens godtagelse vilde kunde kræve noget længere tid, hvorfor hun fandt det fordelagtigere om det kortere forslag hun nu indleverte kunde godtages. Fru Kollontai søkte derefter utenriksraaden i samme anledning. Da utenriksraaden sa, at han intet bestemt kunde uttale om hendes forslag, men at han næret tvil om hvorvidt det kunde godtages, uttalte hun at hendes forslag ikke var noget ultimatum; hvis det ikke blev godtatt av den norske regjering kunde det ansees for bortfaldt, og man kunde vende tilbake til det norske forslag; fru Kollontai skulde da straks reise til Moskva for at paaskynde forhandlingerne om det norske forslag. Hun gjentok hvad hun hadde sagt allerede dagen før, at hun personlig ikke fandt nogen bestemmelse i det norske forslag som Rusland ikke skulde kunne akceptere, men den russiske delegation i Kristiania hadde ikke saadan bemyndigelse, at den uten videre kunde akceptere det, det maatte behandles av forskjellige myndigheter i Rusland. Lidt før kl. 2 samme dag (5. februar) søkte fru Kollontai en ny samtale med utenriksraaden. Hun meddelte da, at hun hadde faat telegrafiske instruktioner fra Moskva, og at i henhold til disse kunde hun fremdeles staa ved det tilbud som hun hadde gjort i sin regjerings navn om morgenen, saafremt hun fik et imøtekommende svar inden 48 timer".

- Til mig lød uttalelsen saa: "Til statsministeren er kommet tilbake og vi kunde behandle saken". Jeg tror ikke det er nogen reel forskjel. -

"Derimot vilde det norske forslag ikke kunne akcepteres. Saken blev foreløbig behandlet i regjeringskonferance den 5. februar kl. 2.30 uten at nogen bestemmelse blev fattet. Ny regjeringskonferance blev indkaldt til den 6. februar kl. 1.

Paa regjeringskonferance den 6. februar blev det bestemt, at utenriksraaden i eget navn skulde indlede forhandlinger med fru Kollontai paa basis av det russiske forslag, saaledes at han skulde erklære sig villig til, med visse nærmere fastsatte ændringer som væsentlig bestod i garantier for opfyldelsen av de løfter, som fru Kollontai fremsatte i sin skrivelse av 4. februar, at anbefale den norske regjering at godta det russiske forslag. Straks efter regjeringskonferancen sammenkaldtes igjen et møte i utenriksdepartementet den 6. februar mellem fru Kollontai og sekretær Body, utenriksraaden og bureauchef Klæstad. Man blev her enig om visse ændringer i det russiske forslag. Da man imidlertid ikke opnaade enighet angaaende bestemmelserne om Pomorhandelen og fangsten i Østisen blev det avtalt, at fru Kollontai og sekretær Body

tidlig den næste dag om morgenen skulde ha en konferance herom med expeditionschef Johannessen i handelsdepartementet som norsk sakkyndig paa dette omraade.

Den 7. februar kl. 9 1/2 holdtes konferance mellem expeditionschef Johannessen og den russiske handelsdelegation. Der opnaaddes enighet om bestemmelser overensstemmende med de 3 vedlagte dokumenter. Herom underrettet expeditionschef Johannessen utenriksraaden ved 1/2 1 tiden. Samme dag ved 2 tiden søkte sekretær Body utenriksraaden og sa at delegationen hadde fundet det nødvendig at foreta visse redaktionelle ændringer i den formulering, som delegationen var blit enig med expeditionschef Johannessen om. Utenriksraaden uttalte at han fandt disse ændringer vanskelige at akseptere men bad om at faa dem fremsat i skriftlig form. Samme dag om eftermiddagen leverte den russiske delegation utenriksraaden en ny skriftlig formulering. Utenriksraaden uttalte at han intet sikkert kunde si, før han hadde konfereret med expeditionschef Johannessen i handelsdepartementet.

"Fredag den 8. om morgenen konfererte utenriksraaden og ekspedisjonschef Johannessen om saken med det resultat, at utenriksraaden i telefonen meddelte sekretær Body, at ekspedisjonschef Johannessen ikke fandt det russiske forslag akseptabelt, da det var helt i strid med hvad den russiske delegation og ekspedisjonschef Johannessen var blit enige om dagen før. Under telefonkonferansen erklærte utenriksraaden sig dog villig til at anbefale en del redaktionelle ændringer som den russiske delegation ønsket. Sekretær Body erklærte sig tilfreds hermed og sa, at han straks skulde telegrafere til Moskva og anbefale det utkast som man saaledes var blit enige om, idet han vilde tilføie, at man fra norsk side vilde strække sig længst mulig med hensyn til redaktionelle ændringer, hvis Sovjetregjeringen skulde ønske dette.

Mandag den 11. februar ved 11 tiden søkte fru Kollontai utenriksministeren og meddelte, at hun nu hadde faat svar fra Moskva. Svaret gik ut paa, at den russiske regjering ikke kunde akseptere det forslag som utenriksraaden og fru Kollontai var blit enige om. Den russiske regjering faldt tilbake til fru Kollontais oprindelige forslag og aksepterte hendes utkast til overenskomst, men aksepterte derimot ikke hendes skrivelse av 4. februar - man sigter dermed til en note, som jeg skal få lov til at læse op - med undtagelse av Spitsbergensaken, som kunde aksepteres efter det norske forslag".

Jeg standser der foreløbig referatet og skal faa lov til at læse op de forslag. Jeg refererer ikke i sin helhet det norske forslag til overenskomst - det er et forslag i 12 paragrafer; det vilde føre for vidt, det vilde opta Stortingets tid for meget. Det er et dokument, som altsaa er lagt tilside, idet regjeringen har fundet at kunne akseptere den linje, som ønskes befulgt fra russisk side, med visse hovedpunkter - ikke nogen formelt utformet traktat saaledes som vi hadde gjort istand. Noten lyder slik:

"Herr Minister.

Herr Esmarch har under en samtale som jeg har hatt med ham idag overrakt mig det forslag til avtale mellem Norge og Russland som Deres regjering har fremsatt. De bestemmelser som inneholdes i dette forslag til avtale innbefatter saa mange innviklede spørsmål hvis undersøkelse og ordning vilde kreve lange uker hvad der vilde kunde forhale til en fjern dato hensikten med og grunnen til vaare nuværende konferanser, d.v.s. en de jure anerkjennelse av begge vaare regjeringer. Jeg ønsker derfor aa meddele Dem hvad der efter min mening under de nuværende omstendigheter ennu kan sikre Norge en virkelig gunstig ordning av de spørsmål hvorom den for øieblikket gjennom mig forhandler med Unionens regjering.

Forutsatt at den Kgl. regjering øieblikkelig anerkjenner Unionsregjeringen er jeg bemyndiget til aa gi Dem den formelle forsikring at min regjering er rede til paa beste maate aa ordne Norges interesser, nemlig følgende spørsmål:

1. Formell anerkjennelse av Norges suverenitet over Spitsbergen. Samme dag som den Kgl. regjering erklærer at den anerkjenner de jure Unionsregjeringen vil den russiske representasjon sende en note til det Kgl. Departement som bemyndiger denne til aa henvende sig til de makter som har undertegnet Parisertraktaten for av disse aa opnaa Russlands tilknytning til nevnte traktat.
2. Unionsregjeringen vil forplikte sig til aa forhandle saa hurtig som mulig, uten aa oppebie avslutningen av en handelstraktat angaaende en spesialavtale som innrømmer de norske fiskere betydelige lettelser i handelen med Nordrusslands kyststrekninger.
3. Unionsregjeringen vil fortsette aa gi de norske selskaper en begunstiget stilling m.h.t. jagt og fiske i Nordrusslands territorialfarvann.
4. Unionsregjeringen vil straks forhandle med den Kgl. regjering om avsluttelsen av en handels- og sjøfartstraktat paa basis av den mest begunstigede nasjon.
5. Hvad angaar de norske foretagender som er blitt nasjonalisert i Russland vil Unionsregjeringen være rede til aa søke istandbragt en ordning med de tidligere eiere i en form som er forenlig med den nye russiske lovgivning og stemmer overens med Russlands interesser.

Disse er de forsikringer som jeg kan gi den Kgl. regjering med visshet for at de vil bli holdt" - o.s.v. -

Der blev samtidig presentert et utkast til overenskomst, saalydende:

"Den norske regjering og den U.R.S.S. regjering antar at øieblikket nu er kommet til aa gjenopta mellem de to land normale diplomatiske og konsulære forbindelser.

De to regjeringer anerkjenner hinannen i faktisk og rettslig henseende som innehavende den eneste legitime og suverene makt i sine respektive land med alle de konsekvenser som for hver av dem følger av denne anerkjennelse overensstemmende med vanlig bruk og internasjonal praksis.

De to regjeringer erklærer at de fastholder overfor hinannen sine egne og sine undersatters krav baade med hensyn til eiendom og rettigheter og med hensyn til forpliktelse som

de to parters nuværende og tidligere regjeringer har paatatt sig. Hverken den norske regjering eller den russiske U.R.S.S. regjering gir avkall paa nogen av deres krav som berører betaling av erstatning eller restitusjon av eiendom. Disse krav skal, under forøvrig like omstendigheter, ikke av nogen av partene være gjenstand for en ugunstigere behandling enn den som blir tilstaatt en annen regjering eller dennes undersaatte.

Paa den annen side forplikter de 2 regjeringer sig til øieblikkelig aa forhandle om en handelstraktat som skal tre i stedet for den foreløbige russiske traktat av 2. september 1921.

De to regjeringer skal likeledes innen kortest mulig tid utveksle noter angaaende en endelig ordning med spørsmaal som nu er omtvistet mellem de to land."

Disse var ordene. Vi diskuterte saken og kom til det resultat, at der maatte tilstrebes visse forandringer, idet det russiske forslag i punkt 1 - anerkjendelse av Norges suverenitet - ikke gikk videre. Det heter: formell anerkjendelse av Norges suverenitet over Spitsbergen. De skulde samme dag som de jure-ankjendelsen forelaa, avgi en note, hvorefter de bemyndiget oss til aa henvende oss til de makter som har undertegnet Paris-traktaten for av disse at opnaa Ruslands tilknytning til nævnte traktat. Dette er ingen definitiv løsning av spørsmålet. Hvis Signatarmagterne siger nei, de vil ikke tiltræde dette, saa var der ikke i bestemmelse her noget, som gav anvisning paa, hvorledes situasjonen da var. Vi mente videre at burde søke at tilgodese pomorhandelen saa langt som mulig og komme med forslag i den retning. Naar det heter: "Unionsregjeringen vil fortsette å gi norske selskaper en begunstiget stilling m.h.t. jagt og fiske i Nordruslands territorialfarvand", saa mente vi, at det var en feilredaktion, fordi der fra den tekst, om den blev akseptert, kunde trækkes den slutning, at vi aksepterte den russiske 12-milsgrænse i farvandet. Der blev foreslaaet fra norsk side - jeg synes, det er overflødig at referere det her nu - en redaktion, som skulde sikre os ret til at fiske til 3-milsgrænsen. Der har man i det væsentlige de forandringer som vi foreslog.

Jeg har dernest gjort følgende notat, datert 11te februar, tiltraatt av utenriksraaden:

"Den russiske delegasjons formann opsøkte idag - det var i mandags - Utenriksraaden og mig og erklærte at det tilbud hun tidligere hadde gjort var aa anse for bortfalt da den russiske prestige krevet at man for fremtiden maatte kreve en absolutt anerkjennelse fra alle land uten betingelser og avtaler. Den russiske regjering hadde dog ingen prinsipielle innvendinger aa gjøre mot vaart forslag og var villig til straks aa inntre i forhandlinger om disse og ogsaa om avsluttelse av en foreløbig traktat som sikret norske fiskere store lettelser i Russland. Dette var, sa hun, et formelt løfte som vi kunde stole og bygge paa, men som hun dog ikke ønsket aa gi skriftlig, og hun mente derfor at der kun var en formel og ingen reel forskjell mellem stillingen nu og efter hendes oprindelige forslag.

Hun var dog villig til aa forandre punkt I vedkommende anerkjennelsen av vaar suverenitet over Spitsbergen overensstemmende med vaart forslag....".

Den russiske note kommer i tilfelle til aa lyde slik:

"Samme dag som den norske regjering vil erklære at den anerkjenner den russiske regjering de jure, vil den russiske representasjon sende en note til utenriksdepartementet, ved hvilken den russiske regjering anerkjenner Norges suverenitet over Spitsbergen med Bjørnøya, idet den erklærer at den ikke vil gjøre nogensomhelst innvending mot Spitsbergentraktaten av 9. februar 1920 og bergverksordningen for Spitsbergen, som er knyttet dertil, og at den vil gi sin formelle tilslutning, saa snart som mulig".

Ved denne erklæring faar man altsaa ubetinget frafallelse fra sovjets side, ikke alene av enhver innvending mot selve Spitsbergen-traktaten, men ogsaa av enhver innvending mot bergverksordningen. Dette var ikke nevnt i den oprindelige erklæring. Dette er for saa vidt en absolutt og decidert forbedring. Likeledes var det utkast til overenskomst som er lest op, formet som en gjensidig anerkjendelse, Russland av Norge de jure, og Norge av Russland de jure. Det er jo klart, at det er aa stille tingene noget paa hodet. Vaar regjering trenger ingen anerkjendelse, og en hvilken som helst erklæring som inneholder noget i den retning maa naturligvis avvises. Der er opnaadd enighet om følgende utkast til overenskomst. Det er modificert noget, siden det var fore i utenrikskomiteen idag, jeg understreker det av hensyn til utenrikskomiteens medlemmer, saa at de skal være opmerksom paa det -:

"Den norske regjering og den russiske regjering erklærer at de fastholder overfor hinannen sin egen og sine undersatters krav baade med hensyn til eiendom og rettigheter og med hensyn til forpliktelser som de to parter nuværende og tidligere regjeringer har paatatt sig. Hverken den norske regjering eller den russiske sovjetregjering gir avkall paa nogen av deres krav som berører betaling av erstatning eller restitusjon av eiendom - krav som i enhver henseende og paa like betingelser skal av enhver av de to parter behandles paa en minst likeså gunstig måte som krav fra en tredje regjering eller dens undersatter. Paa den annen side vil de to regjeringer øieblikkelig forhandle om en handels- og sjøfartstraktat bygget paa mest begunstigelsesprincippet, som skal tre i stedet for den foreløbige norsk-russiske handelstraktat av september 1921. Likeledes vil de forhandle om spørsmålet om den kystdistriktshandel som eksisterte før krigen mellem pomorerne og fiskerne i Finmarken". - Det skal altsaa øieblikkelig bli optatt til forhandling mellem de to lande, det spørsmål. - "De to regjeringer skal likeledes innen kortest mulig tid utveksle noter angående en endelig ordning av spørsmål som nu er omtvistet mellem de to lande. Videre skal der i tilfelle gis en ensidig erkjendelseserklæring de jure fra norsk side".

Dette er sakens stilling nu. Det vi eventuelt vil få, er ikke meget. Vi vil få en ubetinget anerkjendelse, som sagt, av hele Spitsbergenforholdet. Vi får reserveret våre borgeres krav paa den måte som jeg har nevnt. Vi får løfte om

øieblikkelig inntredelse i forhandlinger angående handels- og sjøfartstraktat basert på mestbegunstigelse, og at der skal optas forhandlinger om spørsmålet om den kystdistriktshandel som eksisterte før krigen mellom pomorerne og fiskerne i Finmarken. Ved siden derav har vi altså de uttalelser fra vedkommende delegasjons representant som jeg har tillatt mig her å referere. - Saken har vært behandlet i utenrikskomiteen idag. Utenrikskomiteen var enig med regjeringen i at vi burde gå med på dette, og forsåvidt Stortinget ikke tar uttrykkelig avstand fra det, vil det bli gjort. Man kan si at resultatet er magert. Jeg skal ikke motsi nogen i det, men spørsmålet må dog sees fra et rent praktisk standpunkt. Det eneste utgangspunkt vi har lov til å ta, den eneste målestokk vi har lov til å bruke, det er den: hvad er mest tjenlig for norske interesser? Ethvert følelsesmoment både i den ene og den annen retning - vi er sikkerlig alle sammen fristet til i en sak som denne å la våre sympatier eller antipatier dominere over oss - må vi la ligge. Jeg ser det som et rent praktisk forretningssspørsmål: bør vi eller bør vi ikke? Hvis vi ikke går med på det, er det min mening at vi derved vil forspille mange sjangser som på denne måte døren holdes åpen for. Norges forhold til Rusland er et særeget forhold, det kan ikke sammenlignes med andre landes forhold til Rusland. Vi er en gammel nabostat, vi har interesser som snart faller sammen, snart krysser hinannen der nord. Å komme til forståelse med denne stat, en forståelse som skaper en gunstig atmosfære for løsningen av de spørsmål, det er en sak som jeg for mitt vedkommende tillegger megen betydning. Ett er sikkert efter min mening: stanser man op her, sier man nei, så stenger vi døren for de muligheter som er tilstede. Går man med, holder man døren oppe. Det må jo tildels bli fremtidens sak å si hvorledes alle disse spørsmål som melder sig, skal løses; men de uttalelser som er falt, vil jeg selv advare mot at man bygger for meget på. Jeg har vært med å forhandle så meget, så jeg vet at vi alle sammen under visse forhold er tilbøielig til å bruke litt rosenrødere farve enn vi kanskje strengt tatt har lov til. Jeg ber at man altså ikke vil legge altfor megen vekt på disse uttalelser; men allikevel indicerer de efter min mening noget. Det spørsmål som virkelig i denne erklæring har vært vanskeligst for mig å komme over, det er ordningen av de private borgeres krav. Krav, heter det, som i enhver henseende og på like betingelser skal av enhver av de to parter behandles på en minst likeså gunstig måte som krav fra en tredje regjering eller dens undersätter. Vi har kjempet i utenriksdepartementet for at disse ord "på like betingelser" skulde utgå. Personlig er jeg av dem som stiller sig yderst skeptisk hvad spørsmålet om å få noget igjen av Rusland for nasjonaliserte eiendomme angår, yderst skeptisk. Selv om vi anerkjender, er jeg personlig meget i tvil om hvorvidt de reale utsikter er så store som man innbilder sig. Men en ting er ganske klart og det er det at det er regjeringernes sak, det er denne forsamlings sak, det er en plikt for enhver og en av oss å søke å verne om de folks interesser som har lagt penger ned i Rusland, så langt som råd er. Det er derfor vi er her, for å verne om våre borgeres interesser. Så gjerne jeg

personlig skulde ha sett at disse ord var gått ut, så vover jeg allikevel ikke å la det hele strande på det. Nogen bedre betingelser enn andre kan vi jo ikke vente oss. Der åpnes ved de ord muligheter for at vi ikke kan utbringe det som skulde utbringes av disse krav, det kan være. Men som sagt, vi har, alt tatt i betraktning, funnet å måtte stanse op ved det og akseptere det i regjeringen, og det er også utenrikskomiteens opfatning.

Hambro: Jeg vil gjerne rette et spørsmål til utenriksministeren angaaende et enkelt punkt av nogen interesse. Dermed at regjeringen anerkjenner Ruslands regjering de jure følger, saavidt jeg kan skjønne, ogsaa at man anerkjenner hele det russiske i kraft værende lovgivningssystem. Dette lovgivningssystem byder jo paa en rekke nyheter, som kan oprulle visse friktionsmuligheter likeoverfor andre stater, og som man neppe har i andre lands lovgivning. Der fins i Norge som der fins rundt om i alle Europas land en hel rekke russiske landflygtige av forskjellige aarsklasser, Zar-flygtninge, Kerenski-flygtninge og andre flygtninge, og saavidt jeg vet er disse flygtnings eiendomme og formue, alt hvad de er i besiddelse av - ogsaa det som de maatte være i besiddelse av i det land hvor de opholder sig - nationaliseret efter det gjeldende russiske system, og saavidt jeg kan skjønne, vil den norske stat efter en de jure-ankjennelse av den russiske regjering være nødt til her aa iverksette at pengemidler, som folk av den art har innestaaende i norske banker, eiendomme de maatte ha erhvervet i Norge, hvis de har bodd her en rekke av aar uten aa være blit norske borgere, - være nødt til aa være behjelpelig med aa faa det herfra tilbake til Rusland eller stillet til disposition for det russiske styre. Jeg gaar ut fra at dette forhold, som naturligvis har langt mindre aktualitet og mindre rekkevidde hos oss enn i andre europæiske land, er gjenstand for overveielser. Man kommer jo her inn paa prinsipper som delvis i ethvert fall staar i konflikt med almindelig rettsopfatning i Vest-Europa; og jeg gaar ut fra at regjeringen har undersøkt i de land som nu gaar til anerkjendelse av Rusland de jure eller allerede har gjort det, hvorledes der vil bli gaatt frem i tilfelle som disse og i beslegtede tilfelle. Det er spørsmål av ikke liten rekkevidde som man derigjennem kommer inn paa, og det er spørsmål som henger meget nær sammen med den beskyttelse av politiske flygtninge som vi alle ønsker at vaart land maa kunne yde, av hvilken art eller av hvilken farve disse flygtninge enn er, saa sandt de ikke har gjort sig skyldig i nogen krenkelse av vaart lands love, naar de opholder sig her. Jeg vil gjerne spørre utenriksministeren, hvorvidt det spørsmål har vært under overveielse, og hvorvidt man har konferert med representationerne for de land som har anerkjendt Rusland de jure her, eller hvorvidt man tenker sig aa drøfte det spørsmål og dermed beslegtede spørsmål som naturlig vil opstaa, med representantene fra disse andre land. Jeg tror det har nogen interesse, og jeg tror man meget lett vilde kunne komme inn i en hel rekke ubehageligheter, hvis man ikke har

helt klart for sig, hvorledes man vil gaa frem i saa henseende. Det er givet, at i samme øieblik den russiske regjering anerkjendes de jure, saa vil dermed den russiske regjering være anerkjendt som den eneste russiske representation og som eier og dispositionsberettiget over alt hvad der tidligere har tilhørt den russiske regjering. Vi har ingen russisk legationsbyggning her, ingen russisk kirke; men det er en selvfølge at hadde her været det, vilde bygninge gaat over til det nye styre. Desto mer paakrevet vil det være aa vite, hvorledes man vil gaa frem i de spørsmaal som jeg her har berørt; det har visse almindelige principielle sider som jeg vanskelig kan se helt bort fra, selvom jeg er helt enig med utenriksministeren i det almindelige ræsonnement han har gjort gjeldende.

Mellbye: I mitt innlegg idag talte jeg om, at vi burde vise forsigtighet her likeoverfor aa anerkjenne Rusland de jure. Jeg tenkte da ikke bare paa de materielle fordele. Jeg innrømmer selvfølgelig, at det kan være av meget stor betydning for oss i saa henseende, og det kan godt være, at hvis man utelukkende skulde se hen til disse materielle fordele, kunde det vært heldig for oss aa ha faatt en saadan avtale allerede i høst, før de andre land - men der er ogsaa andre forhold som vi maa ta i betragtning. Jeg har jo set, efterat vi hadde det siste hemmelige møte, saa har altsaa den engelske regjering anerkjennt Rusland de jure, men saavidt jeg saa, har det knyttet en del betingelser til, og saavidt jeg erindrer, var en av dem iallfall det at der ikke skulde drives propaganda. Jeg hadde lyst til aa spørre utenriksministeren om det ikke forholder sig saa. Ihvertfald er det et spørsmaal som for os har nogen betydning. Jeg erkjender fuldt vel, at det herredømme i Rusland, som bukket under i 1917, var sin død og sit fald værd; men det regime som fulgte efter, var i mange henseender slik, at vi ikke ønsker saa meget smitte derfra. Nu tror jeg nok at dette er paa bedringens vei i Rusland. Jeg tror at det regime som nu er der, maa ta visse hensyn; det er ikke som det var. Dette var allikevel en av de grunde som laa under min henvendelse om at vi burde være litt forsigtige her. Det er kanskje mulig at man ikke lenger behøver at være saa paa vakt. Men jeg vil altsaa spørre utenriksministeren om det ikke er saa, at der i den engelske erkjendelse laa noget saadant, et punkt om at der ikke skulde drives propaganda.

Utenriksminister Michelet: Jeg faar først lov til at si til hr. Mellbye, at rollerne byttes om, og Rusland er idag som en ung, koket dame, som de gjør kur til allesammen. Og paven synes færdig til at gi dem sin velsignelse.

Hvad det av hr. Hambro reiste spørsmaal angaar, saa vil jeg si, at det er et av de vanskeligste og betydningsfuldeste spørsmaal i denne sak. Vi har i utenriksdepartementet for længere tid siden latt utgaa henvendelse til de øvrige departementer med forespørsel om hvorvidt der findes russisk eiendom av nogen betydning her. Jeg har grund til at tro, at det er i overmaade liten utstrækning det findes. Der kan være noget i nogen banker, men det vist ikke meget. Men spørsmålet

melder sig selvfølgelig. Der har ikke i de land - jeg sigter til spesielt to land, Finland og Polen -, hvorfra vi har opplysninger, meldt sig nogen vanskeligheter i spørsmålet. Vi hadde for en tid siden en fortrolig meddelelse fra vor minister i Stockholm, som fortalte at den svenske utenriksminister, som jo er en stor og betydningsfull folkeretslærd, ogsaa har begyndt at beskjæftige sig med spørsmålet de jure-ankjendelse av Rusland, og han hadde spesielt beskjæftiget sig med det spørsmål som hr. Hambro er inde paa. Jeg vil si, at spørsmålet er saa vanskelig, at jeg vover ikke paa stedet at gi nogen fast og bindende uttalelse om det. Hvad der er sikkert er at England for sit vedkommende ikke har reist spørsmålet, men anerkjendt det blankt og de jure. Og hvad jeg har grund til at tro er at det ikke er reist i den russisk-italienske overenskomst. Jeg vil nødig uttale nogen rent personlig formening om spørsmålet - det spørsmål, hvorvidt den russiske regjering, hvis vi gaar til denne de jure-ankjendelse, kan komme her og si: Borger N.N. har 20.000 kroner staaende i Centralbanken eller Andresens Bank, hit med pengene!

Egede-Nissen: Der faar de dem ikke allikevel.

Utenriksminister Michelet: Har de gode hjelpere, hr. Egede-Nissen, viser det sig at man kan faa penger ut selv av de banker. Det er et saa vanskelig folkeretslig forhold, at jeg nødig vil staa og uttale nogen sikker formening om det. Av det jeg har set, har jeg indtryk av, at der er dem som mener - som har større indsigt i det end jeg - at en anerkjendelse ikke skal virke paa den maate som jeg her har nævnt. Men vi har jo - baade i min tid og formentlig ogsaa i min forgjengers tid - hat mange spørsmål med Rusland i anledning av nationaliserte skib, som senere kan være blit solgt til Norge eller kommet paa saadanne hænder, spørsmål om tilbakelevering o.s.v. - Spørsmålet er efter al den oversigt vi har, ikke meget betydningsfullt i Norge.

Hvad det spørsmål som hr. Mellbye stillet til mig angaar, saa forholder det sig saa som hr. Mellbye sier, at England har uttrykkelig i sin anerkjendelseserklæring - jeg har ikke avskrift av den her, saa jeg tør ikke paata mig at citere ordene -, men de har noget om propaganda. I vor handelstraktat, som blir bestaaende efter denne anerkjendelse, har vi ogsaa en reservation med hensyn til propaganda. Den reservation blir staaende ved magt. Den har passert Stortinget tidligere og blir altsaa hverken daarligere eller bedre ved det som her passerer. Vi hadde i vort utkast til traktat foreslaaet den redigert noget anderledes; det er altsaa faldt bort.

Joh. Ludw. Mowinckel: Hvad dette sidste om propaganda angaar, saa er jo, som utenriksministeren sa, forholdet det, at det staaer i handelstraktaten; og da der nu skal optas forhandlinger om ny handelstraktat, saa vil vel den tidligere handelstraktat danne grundlaget, og man vil vel sørge for at en lignende bestemmelse kommer ind i den nye traktat.

Forsaavidt skulde man altsaa der ha bestemmelser, som saavidt det gaar an er betryggende. Nu, traktater er jo ikke tilstrækkelige til at stanse propaganda.

Hvad selve spørsmålet angaar, saa vil jeg uttale min glæde over at vi er naadd saa langt. Jeg synes jo ikke resultatet er svært fett. Det er et tyndt resultat, et magert resultat. Vi hadde jo haabet at man skulde opnaadd nogen større positive fordele, mere bestemt tilsagn; og under sakens utvikling har der jo været tidspunkter, hvor tilbudene fra den anden side var gunstigere end de er idag. Det maa med sorg erkjendes. Men paa den anden side opnaaes her ting som er av slik betydning, at det vilde være uklokt av Norge nu ikke at faa denne sak bragt ut av verden. Og den omstændighet, at der har været tidspunkter hvor vi hadde kunnet opnaa endnu mere, - av den lærer vi ikke at vi nu skal vente længer, men tvertimot at vi har ventet for længe.

Det viktigste, som opnaaes, det er anerkjendelsen av vor suverenitet over Spitsbergen, og det er saa viktig, at jeg for min part ikke vilde ha vovet at gaa til overtagelse av suvereniteten over Spitsbergen, før forholdet til Rusland var bragt i orden, saa stor vegt tillægger jeg det. Med en suverenitet over Spitsbergen, som ikke var anerkjendt, men bekjæmpet, bestridt av Rusland, vilde vi løpe en risiko, som vi nu ingensomhelst oversigt har over, for det vilde være at faa vor suverenitet over Spitsbergen bestridt av det land, som paa mange maater ligger Spitsbergen nærmere og har paastaaede interesser der, større og sterkere, end noget andet land i verden utenfor os selv. Saa det, at den ting bringes i orden, er meget, - ja, det er nødvendig. Og derved kan det sies, at vi ved denne de jure-ankjendelse, som vi jo hele tiden har haabet vi skulde faa nogen fordele for, faar en meget stor, en meget væsentlig fordel.

Paa de andre punkter er fordelene - ialfald som de ligger idag - nærmest løfter, avgit selvfølgelig i den bedste tro og med den oprigtige hensigt at faa et gunstig resultat, men det er et resultat, som endnu ikke foreligger og som kun kan foreligge efter nye forhandlinger, og enhver, som kjender til forhandlinger, vet, at under slike forhandlinger kan der opstaa mange divergenser og mange vanskeligheter, saa der vil det vare en stund, før man naar frem. Vi har imidlertid den tidligere handelstraktat, og den er jo ikke saa værst. Men naturligvis kan der som følge av den utvikling, som har fundet sted i de tre aar, som er gaat, siden den blev vedtat, nu ønskes og formentlig ogsaa opnaaes adskillige forbedringer - forbedringer, som desto sikrere vil opnaaes, naar vi har faat vort politiske forhold til Rusland bragt i de retslik tilfredsstillende former. Jeg tror, at med dygtige delegerte ved forhandlingerne om en ny handels- og sjøfartstraktat og med de eksempler paa gode saadanne traktater, som allerede foreligger mellem Rusland og andre land, skulde vi ha godt haab om at faa en tilfredsstillende handels- og sjøfartstraktat vedtat, saa meget mere som det jo uttrykkelig her staar, at den nye handels- og sjøfartstraktat skal bygges paa mestbegunstigelsesprincippet. Allerede deri ligger et positivt løfte fra Ruslands side, som ikke betyr saa litet, og

som i virkeligheten maa regnes som de glædelige kreditsider ved det, som her fra utenriksdepartementets side er gjort.

Noget fjernere - det har jo utenriksministeren ret i - staar disse løfter om godkjendelse av norske krav, og det er naturligvis beklagelig, for der er mange og store norske krav og mange særdeles vel funderte norske krav. Der er lidt tap derhenne, som man kan si er bona fide-tap, som det er skade og synd er lidt, det er krav, som enhver norsk regjering har pligt til at beskytte paa bedste maate. Der er vistnok ogsaa andre krav, som jeg skyver ut til siden, krav som man kan kalde rene spekulationskrav; det er tap, som tildels staar i samme stilling som de tap, mange mennesker har lidt paa spekulationer i Tyskland i denne tid. Men der er som sagt en hel del reelle, vel funderte krav, som skyldes tap, som norsk initiativ og norsk virksomhet har lidt derhenne, og som der jo bør gjøres alt mulig for at faa dækning for, og med hensyn til hvilke, saavidt jeg har forstaat det, den russiske befuldmæktigede, chefen for delegationen her, er fuldt villig til at gjøre sit bedste for, at der skal kunne skaffes kompensasjon i en eller annen form. Vi har ogsaa for disse kravs vedkommende faat tilsagn om mestbegunstigelse, som jo har været en forutsætning under alle disse forhandlinger, det er tilveiebragt og tilveiebragt i ordentlige og tilfredsstillende former her. Der staar disse ord: "paa like betingelser", som har vakt nogen tvil og som naturligvis med rette har vakt nogen angstelse. Men jeg tror ikke, man skal tillægge det for megen vekt. I det store og hele tat vil vi, hvor det gjælder disse krav, komme paa samme fot som andre land, som har krav, og man kan ikke godt tænke sig, at Norge da vil bli stillet ugunstigere, hvis Rusland nogensinde kan skvære op de krav, det her gjælder.

Saa er det et par spørsmaal til, hvor man altid, fra man begyndte at ta op spørsmålet om anerkjendelse de jure, mente man skulde opnaa positive tilsagn samtidig med de jure-anerkjendelsen. Det er vort fiske og vor fangst i Østisen, denne evindelige strid, vi har været oppe i, som Stortinget jo husker, for ikke længre tid tilbake end to aar, da det gjaldt beslagleggelsen av fangstfartøier, fordi de kom indenfor 12 mils-grænsen, hvor vi mente, vi hadde lov til at fiske helt til 3 mils-grænsen, og de ubehageligheter, som fulgte derav. Det har jo altid været et stridsspørsmaal, som man haabet at faa løst tilfredsstillende i forbindelse med de jure-anerkjendelsen. Der har jo Rusland været imøtekommende, og en praktisk ordning har været tilveiebragt ifjor og er tilveiebragt iaar, hvorved kollision undgaaes. Jeg kan ikke si andet - det er min erfaring fra den tid, jeg hadde med dette at gjøre, og det kan visst bekræftes av den nuværende utenriksminister - end at Rusland har vist praktisk imøtekommenhet paa trods av sin principielle opfatning av 12-milsgrænsen, for det første den gang det gjaldt at løslate de fangne skibe, og dernæst ved den koncessionsordning, som blev truffet ifjor og som ogsaa er gjentat iaar. Men det hadde været heldig, om vi i forbindelse med denne de jure anerkjendelse hadde faat fremtiden sikret, og her indeholder, saavidt jeg kan se - jeg spør utenriksministeren - den avtale,

som nu foreslaaes avsluttet, ikke et ord om Østisen utenfor den almindelige mestbegunstigelses handelstraktat, hvor kanskje ogsaa disse spørsmaal kommer ind. Intet direkte ord er nævnt om dette Østisenspørsmaal, men jeg forstod det slik av de uttalelser, som faldt i utenrikskomiteens møte iformiddag, at for iaar er Østisenspørsmålet ordnet, og inden næste aar haaber man, at man er naadd saa langt, at man likeoverfor disse spørsmaal kanskje har opnaadd en international ordning, idet der internationalt skal forhandles om disse spørsmaal. Hvis de internationale forhandlinger fører til et resultat, vil jo vi selvfølgelig faa nyte godt av det resultat, eller vi maa bøie os for det resultat, hvis det blir ugunstigere end den nuværende tilstand. Men jeg tror, det vilde være bra, om det kunde være mulig i forbindelse med de forhandlinger, som blev optat om handelstraktat, at dette spørsmaal blev ofret en ganske speciel opmerksomhet av vore forhandlere, for at vi, i tilfælde av at den internationale konferance ikke skulde føre til noget, da hadde en ordning mellem Rusland og os, som sikret disse gamle norske interesser paa tilfredsstillende vis.

Endelig kommer jeg til det sidste spørsmaal, hvor vi jo hadde ønsket, at der med en gang skulde være git et positivt tilsagn fra Ruslands side likeoverfor de norske interesser. Det gjælder den saakaldte pomorhandel - det er russiske fiskeres handel i Finmarken - og det var et av de punkter, hvor vi - da vi nærmest var de eftertragtede - fik et mere imøtekommende smil end vi faar idag. Det er nu blit kjøligere, men jeg hilser med tilfredshet den forbedring utenriksministeren har opnaadd, siden vi i formiddag var sammen, og jeg gir ham min kompliment for det. I formiddag var der nemlig intet uttalt om denne pomorhandel. Der var fra den russiske befuldmægtigede git et løfte, som man jo naturligvis maatte tillægge megen vegt, men som ikke var andet end et mundtlig løfte, mens der nu er kommet ind den bestemmelse, at begge regjeringer vil forhandle straks om spørsmålet om den kystdistriktshandel, som eksisterte før krigen mellem pomorerne og fiskerne i Finmarken, og dermed er der i den bedste form fra den russiske regjering git tilsagn om, at dette spørsmaal straks skal behandles, og det hilser jeg med stor tilfredshet, for en forhandling mellem regjeringerne om dette spørsmaal vil - det sier sig selv - maatte medføre en forbedring av de nuværende litet tilfredsstillende tilstande. Og man har jo da den fordel fra norsk side at kunne peke paa det som Rusland selv under disse forhandlinger var villig til at gaa ind paa, og som var en ordning, som maatte sies at være særdeles tilfredsstillende. Jeg sier, som jeg sa i formiddag, at saadan som situationen er, vil jeg for min part sterkt anbefale, at man nu øieblikkelig og uten videre opsættelse gaar til de jure anerkjendelse av Rusland. Men selvfølgelig, der skal jo ikke fattes nogen beslutning fra Stortingets side, saavidt jeg forstod, og naturligvis vil det skridt, som nu tas, i dette som i alle andre lignende tilfælde staa for regjeringens ansvar.

Lykke: De forhandlinger som har været drevet med sovjetregjeringen, synes nu altsaa at skulle nærme sig sin slutning. Jeg maa si, at da jeg hørte paa utenriksministerens redegjørelse i formiddag og nu her i eftermiddag, fandt jeg oprigtig talt, at det som man her opnaadde av sovjetregjeringen, var - som det ogsaa blev sagt nu av den sidste ærede taler - et magert resultat. Og det som var det mest paafaldende var dette, at den tilsyneladende store imøtekommenhet og elskværdighet som tidligere var vist fra russisk side, den var nu pludselig slaat om til en meget reservert tone. Jeg vil f.eks. bare nævne et spørsmåal, som for vor nordligste landsdel har saa stor betydning, nemlig samtrafikken med Rusland, og hvad der om dette var nævnt i den fælles overenskomst som man var blit enig om den 7. ds. - altsaa for fem dage siden. Jeg vet ikke om den ærede utenriksminister citerte det, jeg hørte ikke hele utenriksministerens redegjørelse. Men der staar: "Uten at avvente avslutningen av en saadan særlig overenskomst erklærer den russiske regjering at pomorhandelen straks frit kan gjenoptas og drives paa de samme betingelser som var gjældende i Rusland før verdenskrigen, samt at norsk saltet og/eller tørret fisk og norsk saltet vaarsild og storsild skal med hensyn til told og andre avgifter av enhver art ved indførsel til nordrussiske havne behandles paa fuldstændig samme maate enten skibningen foregaar i russiske eller norske fartøier."

Herav ser vi altsaa, at den 7. februar er man kommet saa langt, at man virkelig har faat noget som i mine øine er en reel fordel for Norge. Man skulde kanskje tro, at dette at Rusland i mellemtiden var anerkjendt av England og Italien skulde bevirke, at en anerkjendelse fra norsk side var mindre værdifuld for dem. Men Englands anerkjendelse av Rusland forelaa officielt den 2. februar, og forslaget om en fælles overenskomst mellem den russiske sovjetregjering og vort utenriksdepartement var datert 7. februar, saa det spiller ikke ind. Og det er meget beklagelig, at der er foregaat et slikt omslag i holdningen fra den anden parts side, for - det vil jeg ha sagt - hvis vi kunde ha faat en overenskomst med Rusland saadan som den var utformet i denne første note av 7. februar, vilde jeg med en ganske anden og større tilfredshet idag git utenriksministeren min tilslutning til snaest mulig at anerkjende Rusland og faa denne overenskomst istand. Det er blit sagt her idag, at det var sin prestige den russiske regjering paa denne maate gjerne vilde opretholde, og at de vilde at man skulde tro dem paa deres tilsagn, naar de nu stillet i utsigt de forhandlinger som skulde optas, og som i første række skulde gjælde anerkjendelse av vor suverænitet paa Spitsbergen. Jeg forstaar at dette spørsmåal om Spitsbergen fra utenriksdepartementets side er drevet sterkt i forgrunden, og det har vel sin aarsak i, at spørsmålet om anerkjendelse av suveræniteten paa Spitsbergen kom op som et særskilt spørsmåal, før det andet kom frem og blev knyttet sammen med det. Hvis jeg blev spurt tilraads idag: Hvad vil du man skal gjøre, skal man la være at slutte denne overenskomst, eller skal man gaa paa den i den form den foreligger? - da vilde jeg si, at det værste som kan hände os nu, er at vi

fremdeles skal drive med denne russiske sak, og derfor siger jeg: Idag maa avgjørelsen træffes. Enten maa vi anerkjende Rusland de jure idag, eller vi maa avbryte enhver forhandling derom og ikke tale mere om de jure anerkjendelse. Vi kan ikke trænere denne sak længer; vi måtte i tilfælde si: naar dere nu har trukket dere saa tilbake og gaat fra deres forslag, vil vi ikke ha mere snak med dere om det. Andre alternativer kan jeg ikke skjønne at der er. Og naar vi ikke har andre alternativer, faar vi - som utenriksministeren selv har foreslaat - gaa med paa anerkjendelsen i tillid til at der bak deres forsikringer - særlig de mundtlige forsikringer, men ogsaa de skriftlige forsikringer - ligger noget reelt som man kan bygge paa. Og vi maa jo ha den tro og det haab, at sovjetregjeringen, som her i vort land har saa mange venner, skulde ha grund til at vise likesaa stor hensynsfuldhet likeoverfor Norge som likeoverfor de større lande, selv om disse har magt at sætte bak ordene. Vi gaar altsaa her paa en anerkjendelse i tillid til forsikringer, og hvorvidt vi kan stole paa disse forsikringer, derom er opfatningerne forskjellige, men vi faar jo gaa ut fra, at de fører frem, og at vor tillid ikke blir gjort til skamme. Hvis vi vil gaa den anden vei og si: Jeg har ikke det spor tillid til disse forsikringer, jeg tror ikke paa noget av dette! - da kan vi ikke gjøre andet idag end at avvise alt. Men jeg tror ikke det vilde være en klok optræden. Jeg tror at vi igrunnen har gode kort paa haanden derved at vi har strukket os langt i dette forhold. Efter min mening har den anden part mere at bebreide sig end vi har. Jeg er ikke sikker paa, om det ikke hadde været likesaa godt at vi hadde holdt fast paa det første utkast og ikke drevet forhandlingerne videre. Naar man først hadde faat dette forslag av 7. februar, skulde man ha holdt fast paa det og sagt: Vi holder os til det; kan De ikke forhandle paa det, siger vi pas. Imidlertid er forhandlingerne drevet videre, og jeg kan ikke andet end gi min tilslutning til at man nu faar saken ut av verden. - Det som er skedd siden vi hadde møte her i formiddag - hvad ogsaa hr. Mowinckel var inde paa - er altsaa det som nu er kommet ind om at Rusland vil forhandle om spørsmålet om den kystdistribikthandel som eksisterte før krigen mellem pomorerne og fiskerne i Finmarken. Jeg gaar da ut fra at forhandlingerne fra vor side maa bli ført paa grundlag av det utkast som vi tidligere har faat godkjendt, og at det maa lykkes os - naar vi nu anerkjender Rusland de jure - at vinde gehør for forslaget i den form. Det blev sagt i formiddag av en av Finmarkens repræsentanter - og det legger jeg megen vekt paa - at hvis man nu gik til en anerkjendelse de jure av Rusland, uten at man sikrer den fremtidige ordning av handelen mellem fiskere og pomorerne, vilde denne anerkjendelse ikke bli forstaat av et menneske i Nord-Norge. Og jeg er tilbøilig til at tro at vedkommende har ret i det. Jeg tror at man vil staa noget uforstaaende likeoverfor en anerkjendelse av Rusland, naar man ikke samtidig har opnaadd, at dette for Norge saa viktige spørsmaal er blit ordnet. Men som jeg har sagt: Vi faar da tro paa forsikringerne, og saa faar vi se hvem der faar ret, - de

som tror paa disse forsikringer eller de som ikke tror paa dem. - Det spørsmål som hr. Hambro var inde paa, er selvfølgelig et overmaade viktig spørsmål.

Jeg er jo hverken jurist eller folkeretslærd, og jeg burde kanskje ikke indlate mig paa det; men der var en ting jeg heftet mig ved - jeg tror det var hr. Hambro som nevnte det. Der kan selvfølgelig kun være tale om de russiske pengemidler eller andre russiske eiendomme, som befinner sig inden norsk territorium, som er overført til norsk territorium efter at den private eiendom blev erklæret nationaliseret. Det er jo kun de der kan være tale om. Det maa vel være riktig. -

Egede-Nissen: Jeg gratulerer regjeringen med det resultat den er kommet til i denne sak. Vistnok er resultatet av disse forhandlinger kommet sent, man kan vel si den 11te time - hvis ikke senere, men jeg har dog den sikre overbevisning at det resultat som er opnaadd av disse, vil bli til gunst for vort folk. Og særlig er jeg overbevist om at det for den finmarkske befolkning vil bli den største støtte. Hr. Mowinckel har saa sterkt berørt Spitsbergen at jeg ikke vil uttale mig nærmere om det. Jeg slutter mig helt ut til hvad han har uttalt derom. - Det er vistnok saa at vi paa et tidligere tidspunkt kunde opnaadd mere i retning av større sikkerhet med hensyn til andre krav, men det nytter jo ikke nu at tale om det. Jeg tror jeg har ret til at si, at det beror ikke paa nogen misforstaaelse eller daarlig vilje fra Ruslands repræsentants side at ikke det løfte eller det tilsagn, som tidligere blev git kom til at staa ved magt. Utenriksministeren vet sikkerlig meget vel at det var et tilsagn som varte i 48 timer. Da det da ikke blev akseptert bortfaldt det. Jeg vet ogsaa, at da de 24 timer var forløpet meddelte Ruslands repræsentant hr. Michelet situationen. Jeg tror man har ret til at si, og jeg er ganske sikker paa at utenriksministeren vil gi mig medhold i dette, at der fra den russiske repræsentants side er gaat frem med aapent visir. Jeg tror ikke at der i forhandlinger med nogen anden magt er spillet med saa aapne kort fra den fremmede magts side som i dette tilfælde her. Jeg føler mig overbevist om, at selv om man hadde gjort som England og uten videre hadde anerkjendt Rusland de jure, vilde man ha opnaadd de ting hvorom der er blit forhandlet. Jeg for min part mente derfor ikke at det var nødvendig at man nøie specificerte de andre ting; men det er gjort, og jeg tviler ikke paa at det vil være den russiske regjering om at gjøre i al den grad, som det overhodet gaar an for den, at stille sig imøtekommende likeoverfor kravene. Spesielt føler jeg mig overbevist om at der i spørsmål som angaar fiskerbefolkningen i landet og særlig fiskerbefolkningen i Finmarken og den for dem med Rusland nødvendige samhandel, vil bli gaat frem paa en maate som helt ut vil tilgodese fiskernes interesser. Jeg tror derfor at det som præsident Lykke gav uttrykk for, at man fik gaa til løsningen av denne sak med tillid til at de man forhandlet med vilde løse saken paa en ogsaa for os gunstig maate, er en rigtig maate at se tingen paa. Jeg har i meget lang tid interessert mig levende for dette spørsmål, og naar jeg det har gjort har det væsentlig været fordi jeg ut fra mit

lange kjendskap til Finmarken har lært at indse hvor nødvendig det er for Finmarkens befolkning at man faar gjenoprettet samfærdselen med vor nabostat i øst. Og jeg tviler selvsagt ikke paa at nu, naar man endelig har bestemt sig til at løse saken ved anerkjendelse av Rusland de jure, vil disse saker bli løst paa en gunstig maate. Man kan selvfølgelig si, hvis man mønstrer ord til ord, at det kan se magert ut, som enkelte her har sagt; men der ligger meget mere i disse forhandlinger og i det som staar her end det nu kan sees av det endelige utkast. Derfor mener jeg, at Stortinget med fuld trygghet kan slutte sig til regjeringens stilling i den forvisning, som en høitstaaende person sa da han blev forelagt spørsmålet om en løsning, at han gav sin tilslutning til det fordi han følte at det var i det norske folks interesse at han gjorde det.

Tønder: Det var med særdeles tilfredshet jeg hørte paa utenriksministerens varme og rigtige ord om den store betydning en anerkjendelse av Rusland de jure vil faa for det nordlige Norge. Pipen har forresten nu faat en anden lyd. Vi husker, vi som var med her i 1920 da forslaget om at faa en handelsoverenskomst med Rusland var oppe her i maanederne april, mai og juni, hvorledes man da fra alle borgerlige hold her i salen motarbeidet den tanke. Nu er jo heldigvis forholdet blit anderledes. Nu staar vi ved det maal som vort parti allerede dengang sigtet til. Det er sent man er kommet derhen og der er meget tapt. Norge vilde ha opnaadd ganske andre fordele om man for et aars tid siden eller kanskje bare for et halvt aars tid siden var gaat til en de jure-anerkjendelse av Rusland; men bedre sent end aldrig.

Vi er ikke alene om at være ute i allersidste liten, der er dog mange som kommer efter os, men for sent er det. - Naar jeg har forlangt ordet, saa var det for at si, at det for fiskerne i Nord-Norge ikke bare har betydning at pomorhandelen igjen kommer op i sin gamle gjænge, men ogsaa det, at toldmurene mellem Norge og Rusland blir nedrevet. Før verdenskrigen var det saa, at pomorerne hadde ret til at føre den fisk som de hadde kjøpt eller tilvirket eller baade kjøpt og tilvirket uten told ind i Rusland, men nordmændene hadde det ikke. Dersom de norske fiskere skulde føre sin fisk direkte derind paa sine egne baater, saa møtte de toldmuren. Saa var det nogen aar under sovjetstyret da der ingen toldmure var, de var ophævet paa alle Ruslands grænser, men saa har man atter faat toldbestemmelser. Jeg vil henstille til den regjering som skal faa istand denne omtalte handels- og sjøfartstraktat med Rusland, at den gjør hvad den kan for at norske skippere og fiskere og kjøpere kan faa indføre sine varer som de har kjøpt eller tilvirket, kjøpt og tilvirket, til Rusland uten at betale told. Det vil være av den allerstørste betydning for fiskerne i Nord-Norge. Saa har det været nævnt, at sælfangerne nu har adgang til Hvitehavet, og den ordning som nu er, er forsaavidt bra, er det sagt. Det er meget mulig at den er bra, men det er allikevel kapitalismen og kapitalismens repræsentanter som driver sælfangst nu i Hvitehavet, mens endel av de mange fiskere og skippere i Nord-Norge som før med sine smaa skuter drev fangst der oppe, blir

igjen. Det vilde derfor være heldig om man kunde faa forandret denne 12-milsgrænse, saaledes at grænsen blev som før og at ogsaa disse smaa fiskefartøier fra Nord-Norge kunde faa drive fangst, som de før gjorde. Det er bra nok for Kristianiafirmaerne og for Aalesundsfirmaerne at de nu har faat disse koncessioner der oppe, men jeg er ikke sikker paa at det er bra for alle de smaa fangstskuter og deres eiere der oppe i Nord-Norge. - Der har været talt om tillid, at vi maa ha tillid til dem vi underhandler med. Jeg vil spørre: Har ikke Rusland, den russiske regjering, i de aar vi har hatt med den at gjøre, kjøpt sild og fisk hos os, og har den ikke vist at den fortjener tilliden? Har den ikke altid overholdt sine forpligtelser? Vi vet allesammen at saa har været tilfælde, og med den korte tid som bakgrund, mener jeg, at vi har god grund til at ha tillid til den russiske regjering herefter med hensyn til de forhandlinger vi skal føre med den.

W. Konow: Den ærede præsident, hr. Lykke, uttalte, at nu maatte man ta endelig standpunkt til dette spørsmaal, ja eller nei. Ja, jeg er ikke saa ganske enig i det, at det haster i den grad at hvis det ikke sker idag, saa blir vi aldrig gift med Rusland. Jeg tror nok vi kan bli det hvis de i Rusland virkelig har interesse av det. Det som støtte mig i formiddag i utenrikskomiteen, det var den ting, at der var den 7de februar, som hr. Lykke ogsaa omtalte, fremlagt et meget distinkt og spesielt utarbeidet forslag om denne anerkjendelse de jure og de goder som da Rusland skulde gi os igjen. Det var først dette med Spitsbergen, men det var ikke det eneste, det var ogsaa dette om pomorhandelen, om handelen mellem Finmarkens fiskere og Rusland, utførselen av fisk og fiskevarer baade i norske og russiske skibe. Hr. Tønder uttalte, at det ikke i tidligere tider var tillat at utføre varer paa norske skibe. Jo, det var det. Jeg har studert forholdene dengang noksaa nøie efter en utredning som forhenværende minister Prebensen har git som chargé d'affaires i Petrograd i sin tid. Det var nok tillat dette at indføre varer i Rusland med norske skibe, men man hadde sat en saa høi told i Rusland paa de varer som blev indført med norske skibe og en saa liten told paa de varer som blev indført med pomorskibe, at der praktisk talt ingen norske skibe var, som gik i den fart. Selvom de nu tilbyr dette med norske eller russiske skibe, saa kan der nok være andre bestemmelser som man maa sikre sig, hvis man skal opnaa det man vil, at der igjen blir adgang for norske skibe til at føre varer fra Finmarken og det nordlige Norge til Rusland. Det var jo ikke bare fra Finmarken men ogsaa fra Tromsø og selv fra Nordland i den sidste tid. Men foruten dette med pomorerne og handelen og trafikken mellem det nordlige Norge og Rusland, hvor det var meget sterkt præcisert og koncist uttrykt fra madam Kollontai, saa var der ogsaa en tredje ting, og det var fiskerierne langs den russiske kyst - der var bestemt formulert de fordele, som vi skulde ha av traktaten. Men disse to sidste punkter er gaat ut av det svar, som blev git, saavidt jeg forstod, den 11te. Naar det kan svinge saadan mellem de to datoer, saa vakte det hos mig en mistillid med hensyn til hvad man egentlig hadde at

stole paa forsaavidt angaar de uttalelser, som kommer fra Sovjet-Rusland, fra dets regjering. Det var en meget mere uklar, taaket henvisning til disse to sidste ting i den sidste note som utenriksministeren læste op end i den første, den fra den 7de - oprindelig den 4de - februar, saa vidt jeg kunde forstaa. Jeg læste de noter gjennem.

Men saa kommer dette med Spitsbergen, som der er lagt den største vegt paa - at Rusland anerkjendte Norges suverenitet over Spitsbergen. Ja, hvad betyder det for os? Betyder det saa forfærdelig meget? Det har ikke nu anerkjendt Norges suverenitet over Spitsbergen, det er sandt, det kan kanskje volde os vanskeligheter. Men har det i virkeligheten noget at si for vor suverenitet over Spitsbergen og hele den ordning som er truffet paa Spitsbergen? Er de andre lande, England, Frankrige, Danmark, Sverige o.s.v., alle de som har været med og anerkjendt vor suverenitet over Spitsbergen og nu er enige i hele den grubeordning der, som er utarbeidet av den norske regjering med visse rettelser og tilføielser - er de da saa uten al betydning? Er det Rusland alene, som har betydning der? Er det ikke sandsynlig, at de andre landes betydning, det civiliserte Europas betydning har langt mere at si og at vi i tilfælde ikke vilde faa saa svært megen fordel av denne anerkjendelse av suverenitet over Spitsbergen fra Ruslands side? Rusland staar ikke saa høit i kurs i de andre lande. Selv om nu den nye engelske regjering har sagt at den uten videre vil anerkjende Rusland de jure - der er enkelte haker ogsaa der, og den har sendt en delegation for at undersøke forholdene og forhandle videre om de forskjellige fordele, som England skulde ha av denne anerkjendelse de jure, og i det hele tat av handelsforholdene, forandrer det ikke meget stillingen. Det sies jo i vore blade - kanskje utenriksministeren kjender bedre til det, vi kjender ikke andet end det, som staar i vore aviser - at der er meget stor tvil i England ogsaa; man vil ikke gi dem nogen kredit - det er det Rusland søker - og kredit kommer de vel ogsaa til at søke hos os. Penge har de nok tildels noget av, men dem anvender de ikke likeoverfor den regulære handel og den regulære forbindelse mellem landene. Det er dette spørsmaal, som for mig er av betydning, om der virkelig er saa meget værd i denne anerkjendelse fra Ruslands side av vor suverenitet over Spitsbergen, at det skal være nok for at vi skal anerkjende dem de jure. Der er sagt naturligvis av hr. Egede-Nissen, at vi kommer for sent; hadde vi bare kommet tidligere! Men når løfterne fra Rusland i en saa kort tid mellem den 7de og den 11te er forandret, saa har jeg ikke megen tro paa, at de holder de løfter som de gir. Jeg har i det hele tat ikke det indtrykk, at der er nogen realitet i denne anerkjendelse de jure fra vor side. Saa er det dette at Sovjet har saa mange venner her i Norge. Ja, det venskap kan være bra og vel nok kanskje. Men om det er til vor fordel det vet jeg ikke. Det faar de herrer selv forklare, de som har det saa travelt med at være venner av Rusland, tale Ruslands sak og tale om anerkjendelse av Rusland de jure baade i utenrikskomiteen og her i Stortinget.

Nu kommer det spørsmål ogsaa op om anerkjendelse av de krav, som nordmændene har paa Rusland. Jeg hørte intet om det - ja, der var henvist til forhandlinger kanske paa en eller anden maate; men noget direkte utsagn om, at man der vilde anerkjende de norske krav, det hørte vi intet om. Det var saa merkværdig: Efter dette sidste møte vi hadde om denne sak, som sluttet med at hr. Egede-Nissen sa: ja, hr. Konow er altsaa den eneste her i salen, som ikke øieblikkelig vil gaa med paa anerkjendelse av Rusland de jure - traf jeg et fremragende medlem av denne forsamling, og saa spurte jeg: Er det ikke underlig, at utenriksminister Michelet vil gaa til anerkjendelse saa hurtig av Rusland de jure, er det ikke underlig at han vil gjøre det i en saadan fart? Jo, svarte vedkommende, men du kan da vite det, at han vil fastholde kravet om godtgjørelse eller erstatning for de eiendomme, som er beslaglagt i Rusland. Men det hører jeg nu intet om. Den tanke er nu aldeles forbi, at man skulde kunne gjøre det. Det er sandsynligvis et vanskelig punkt, jeg forstaar godt det. Anerkjender de utlændingers ret til erstatning for det, som Sovjet-regjeringen har beslaglagt og konfiskert i Rusland, saa kommer de til at staa overfor det spørsmål: Kan vi da la være at anerkjende, hvad vi har beslaglagt og konfiskert av vore egne undersaaters eiendomme? Det kan de naturligvis ikke uten at det hele styrter sammen, og de maa da gaa fra sine kommunistiske prinsipper og idealer - saa det er det tyngste, det er ganske sikkert. Men det er dog et spørsmål, som skulde ha været bragt mere paa det rene og klarere præcisert. Ja, - det norske forslag har vi jo ikke hørt. Det er ogsaa en besynderlighet, at naar man indbyder Stortinget til at uttale sig om dette paa en eller anden maate - uttalelsen skal ske gjennom enkelte repræsentanters uttalelser, saavidt jeg forstaar - er det da noksaa problematisk, at vi ikke skal se vor egen regjerings eller vor egen utenriksministers forslag til Rusland om en traktat, grundet paa anerkjendelse de jure. Det synes jeg, man hadde ret til at kræve, før man forlot dette spørsmål og overlot til utenriksministeren at gjøre, hvad han vil.

Saa kommer det, som hr. Hambro her tok op, dette om hvad der saa skal ske med de russere og deres eiendom og deres hele økonomiske eksistens, de, som sitter fattige, elendige og tar det mindste og daarligst betalte arbeide, som de kan faa her i Norge, for at opretholde livet. Skal Norge der gaa fra hele den adgang, som man altid har holdt sig aapen, at man vilde ikke forfølge, tvertimot beskytte flygtninger for politiske forseelser fra andre lande? Det har vi jo altid fastholdt. Det har England altid fastholdt og man kan være overbevist om, at hvis det skulde komme op saadanne saker i England, saa vilde man der svare nei. Men vil vi gjøre det? Vi hørte utenriksministerens svævende uttalelser. Jeg er bange for, at vi ikke vilde gjøre det. I det hele tat - Englands anerkjendelse av Rusland de jure har en anden betydning; for England har magt til øieblikkelig at bortveire de skadelige følger av det, sætte sig mot det, bryte det. Det vil ikke vente med det, hvis det virkelig faar se, at der blir skade av den anerkjendelse de jure, at der blir en forbindelse der, som

volder skade i England selv. Likedan er det med Italien. Mussolini vil saa sandelig ikke taale, han som har jaget ut kommunisterne fra Italien, han vil sandelig ikke taale nogen uret eller en eller anden svigagtig handling, som sættes i gang av bolsjeviker, som kommer til Italien, naar han har anerkjendt Rusland de jure! Det kan man være overbevist om. Men vil vi det?

Saa kommer da endelig et spørsmål: Kan utenriksministeren eller regjeringen avslutte en traktat om saa viktige ting som dette uten Stortingets bifald? Det staar i grundloven bestemmelser om traktater, som viser at man kan gjøre det, naar det ikke angaar viktige saker, som angaar told og avgifter. Det har været den almindelige lære. Men hvis det angaar meget viktige statsretslige spørsmål, da har det været en almindelig skik i Norges Storting, at man har krævet, at det skal forelægges Norges Storting til avgjørelse. Det tror jeg ogsaa regjeringen helst bør gjøre. Jeg tror, det bør forelægges det norske Storting paa en saadan maate, at man ser forhandlingernes gang, ser det norske forslag og hvordan det trinvis er naadd til det punkt, hvor vi nu staar - hvis utenriksministeren vil gaa til en overenskomst om anerkjendelse de jure. Jeg tror, det andet vil være et brudd paa den ret, som Stortinget maa kræve at ha i denne sak. Jeg kan i hvert fald ikke tilraade regjeringen at avslutte en overenskomst paa det stadium, hvor vi nu staar.

Hambro: Jeg hørte med megen opmerksomhet paa utenriksministerens uttalelser i anledning av det spørsmål, jeg bragte paa bane, og jeg beder om, at utenriksministeren og regjeringen vil ha sin opmerksomhet henvendt paa det. Jeg hørte, at han anførte, at hverken i Polen eller i Finland var det spørsmål, jeg berørte, blit praktisk eller hadde faat nogen dimensioner. Jeg reiste spørsmålet blandt annet av den grund, at jeg har set fra et av de sydeuropæiske lande, som har anerkjendt Sovjet-Rusland, at man har skredet til at utlevere baade verdier og personer. Man skal jo huske paa, at her er forholdet det eiendommelige, at hvis man skulde gaa til det skridt at berøve endel av de landflygtige russere, som findes her, de formuesmidler, de har, saa vil mange av dem være helt uten eksistensmidler; de vil være henvist til fattigvæsenet. Det vil igjen si, at de i likhet med andre utlændinger, som opholder sig her uten at kunne forsørge sig selv, vil bli utvist av riket. De staar i en eiendommelig særstilling, som til en viss grad gir dem krav paa, at man tar nogen hensyn til dem.

Jeg gaar ut fra efter de uttalelser, som faldt fra utenriksministerens side, at regjeringen vil ha sin opmerksomhet henvendt paa forholdet. Jeg er fuldt klar over, at det i statsretslig henseende er overordentlig vanskelig og overordentlig indviklet, og jeg er tillike klar over, at det for vort lands vedkommende ikke er av saa stor betydning, at man i og for sig bør gaa ut fra, at der vil bli reist nogen særlige krav i saa henseende; men spørsmålet ligger ganske naturlig forhaanden, og man kan ikke undlate at være opmerksom paa det. Jeg gaar altsaa ut fra, at man der vil vise megen

forsigtighet og at man ikke uten videre vil gaa med paa eventuelle krav, som maatte stride mot almindelig vesteuropæisk opfatning, men vil forsøke at handle paa linje med andre stater, naar de ting kommer op. Jeg har nævnt det spørsmaal, fordi jeg ser det spørsmaal, hvis jeg skal si ganske like ut min mening om denne sak, som den eneste realitet, som vi i den nærmeste fremtid vil faa se som følge av, at vi skrider til at anerkjende Rusland de jure.

Scheflo: Jeg forlangte ordet væsentlig i anledning av den tale, som høires fører repræsentanten hr. Lykke holdt. Der var et avsnit der, som maatte gi tilhørerne indtryk av, at man under forhandlingerne med Rusland repræsentant om denne sak hadde høstet erfaringer, som har gaat i retning av, at man kan ikke stole paa de erklæringer og uttalelser, som kommer fra russisk hold. Han henviste til noten av 7de februar, som nu ikke lenger staar ved kraft. Det fandt hr. Lykke saa høist merkverdig, at Rusland vilde gaa fra, hvad de engang hadde tilbudt. Noten av 7de februar, det var en note, som gjaldt i to døgn, i 48 timer. Jeg er aldeles enig med den ærede repræsentant i, at det vilde ha været en stor fordel for Norge, om saken var blit ordnet paa grundlag av den noten istedenfor paa det grundlag, vi nu har, og der var adgang for regjeringen til at gjøre det. Det er bare beklagelig, at der er et saa daarlig forhold mellem høires regjering og høires fører, at hans vilje ikke skedde i det spørsmaal. Jeg gaar ut fra, at hvis hr. Michelet hadde gaat og vist hr. Lykke den note, vilde hr. Lykke sagt: Slaa til straks; du har 48 timer at gjøre paa, la dem ikke gaa ubrukt. Men regjeringen var forsiktig - som man jo vil, den skal være. Den saa tiden an og trodde, den skulde opnaa bedre vilkaar. Det viste sig - som det er blit sagt her i Stortinget gang paa gang - at jo lenger man venter, desto daarligere blir det. Det er historien om de Sibyllinske bøker. Man kunde faat 9 bøker til at begynde med, saa kunde man faat 6, og nu faar vi 3; men hadde vi ventet endnu litt til, vilde alt ha brændt op, vi hadde ingenting faat. Det er en historie, som har gjentat sig saa mange ganger i politikken. Den burde utenriksminister Michelet ha læst, dengang han tok op forhandlinger med Rusland, og da vilde han faat 9 bøker istedenfor 3. Tre er relativt magert; men jeg maa sige, at regjeringen har opnaad mere, end man skulde tro, et litet land som Norge kunde opnaa, naar det kommer saa langt ut i rækken med sin anerkjendelse. Jeg hadde trodd, at Rusland vilde ha staat standhaftigere paa, at vi skal forhandle om alt mulig efterpaa men intet paa forhaand. Vi har faat løfte om Spitsbergen, løfte om mestbegunstigelse, og vi har faat løfte om pomorhandelen. Det er ikke et stykke papir. Der ligger deri, at Rusland er villig til at forhandle om en ny ordning. Man kan ikke gaa ut fra, at det er det rene spilfægteri. Ingen stat staar sig paa at drive denslags spilfægteri. Man maa gaa ut fra, at deri ligger, at Rusland ønsker at faa en ordning, og det er ganske klart, at ikke bare Norge men ogsaa den russiske befolkning deroppe har interesse av en ordning. Jeg vil ha sagt dette, forat der ikke skal bli sittende igjen et indtryk av, at fru Kollontai har optraadt i nogen henseende

unfair overfor den norske regjering under disse forhandlinger. Hvis man skal gi en karakteristik av fru Kollontai som diplomat i Kristiania, tror jeg, at hun indtar en særstilling, som vi bør paaskjønne. Jeg gad vite, om ikke utenriksminister Michelet vil gi mig ret, naar jeg siger, at medens andre fremmede ministre, som besøker ham, nærmest virker som regningsbud og rykkere og plagsomme mennesker, som stadig har noget, de skal kræve, minde ham om og purre paa, og aldrig gir ham fred, har fru Kollontai til enhver tid optraadt elskværdig og aldrig stillet krav, Norge ikke vil gaa med paa. Jeg er sikker paa, at medens det er en glæde for utenriksministeren at træffe hende og snakke med hende, saa har det været ham en ærgrelse, hver gang den spanske eller franske eller portugisiske minister er kommet. Hvad skal det saa tjene til, at høires fører staar her og forsøker at stille den russiske repræsentant i et skjævt lys, medens vi aldrig hører et vondt ord om de ministre i Kristiania, som gjør, hvad de kan, for at ydmyge den norske regjering, ydmyge den norske stat og tvinge Stortinget til at ændre sine egne love. Jeg synes, der maa være visse grænser. I motsætning til hr. Hambro tror jeg, at man vil faa se reelle virkninger av en anerkjendelse de jure. Det er ganske sikkert. Den historie med flygtningerne og deres smaa bankindskudd - det er mulig, det kan ha interesse for folkeretslærere. Det er et rent akademisk spørsmåal. Noget politisk spørsmåal er det efter min mening ikke. Det er ikke et spørsmåal, som kan diskuteres i en nationalforsamling av politikere. Vi ser jo, at Tyskland har i længre tid staat i et normalt forhold til Rusland. Der har aldrig været tale om, at Sovjetregjeringen har forlangt av den tyske regjering, at den skulde igangsætte nogen forfølgelse av russiske flygtninger - tvertimot. Berlin vrimler av russiske flygtninger. De har en hel koloni, som utgir en dagsavis og forvolder Rusland adskillig avbræk og skade; men man har aldrig hørt, at den russiske regjering har krævet av den tyske regjering, at den skulde gripe ind overfor dem. Jeg vet ikke, hvordan saken stiller sig teoretisk; men i praksis stiller den sig ganske utvilsomt slik, at de russiske flygtninger her i landet vil ikke merke i nogen henseende nogen forskjjel paa sine vilkaar før og efter anerkjendelsen. Det tror jeg vil bli praksis. - Hr. Konow tror, at denne sak bør avgjøres av Stortinget, ikke av regjeringen. Det kan være det samme for mig. Jeg tviler ikke paa, hvad Stortinget vil beslutte, hvis det faar sig det forelagt. Men jeg tror, det er i strid med almindelig skik og bruk. Jeg vet aldrig, at den norske regjering har forelagt saadanne spørsmåal for Stortinget. Regjeringen har anerkjendt en række nye republikker, Estland, Letland og Lifland - jeg vet ikke, hvad de heter, alle disse mere eller mindre levedygtige statssamfund. Man har aldrig spurt Stortinget; man har git os en meddelelse og Stortinget har strødd sand paa. Jeg kan ikke skjønne hvorfor man skal gjøre en undtagelse her for Rusland. Rusland blir staaende lenge efterat baade Finland, Estland, Lifland og alle andre stater er gaat under, det kan man være forvissset om, og jeg tror at Stortinget ogsaa naar det gjelder Rusland kan nøie sig med en meddelelse og uttale sin mening. - Regjeringen har faat anerkjendelse for

sin optreden her. Medaljen har sin bakside. Iaften kan vi beskue forsiden og glede os over den; naar meddelelsen kommer til konstitusjonskomiteen saa maa vi faa anledning til at granske baade forsiden og baksiden. Jeg vil si at det er beklagelig at regjeringen i denne sak ikke har vist større mandsmot. Jeg beklager det virkelig, ikke paa Ruslands vegne heller ikke paa mit partis vegne, - vort parti gaar glip av et veldig agitasjonsnummer naar denne anerkjennelse foreligger, regjeringen skulde bare gjort durabel fjasko saa skulde vi staatt os paa det - men jeg beklager for det norske arbeidende folks skyld at regjeringen ikke i god tid da anerkjendelsen hadde langt større verd end nu fik ordningen istand. Det kan rettes bebreidelser fordi man her har været for ængstelige. Forsiktighet er bra naturligvis, men overdreven ængstelse kan ogsaa være farlig, og det har vist sig denne gang.

Utenriksminister Michelet: Det sies at regjeringen har været for ængstelig i denne sak. Jeg vil overfor det si, at jeg tror der ligger en dypere sandhet, end kanskje mange i denne forsamling vil være ved, i de ord som statsminister Gunnar Knudsen i sin tid sa fra denne plads, nemlig de ord, at Norges tid til at anerkjenne Sovjet den er først tilstede naar visse stormakter har gjort det. Jeg tror det skal sies at det er meget som taler for den opfatning at et litet land som Norge bør føre en utenrikspolitikk som dog staar noget i forhold til landets økonomiske evne, til dets folkemængde, og til dets evne til at haandhæve sine prinsipper, sine standpunkter, omkring i den øvrige verden. Det har været sagt her at vi har hat anledning til at faa en bedre ordning. Det er baade-og, hr. præsident! Vi har i all fald her opnaadd den ting at vi har faat en overordentlig mere tilfredsstillende ordning av Spitsbergenspørsmaalet end efter det oprindelige forslag. De kan ikke sammenlignes de to ting; det vi nu har faat er saa uendelig meget bedre end det som da blev foreslaat, at det i og for sig, synes jeg, kan retferdiggjøre den holdning som regjeringen her har indtat. Videre vil jeg gjøre opmerksom paa det, at i den tid som var git os til at behandle dette spørmaal - jeg tør ikke i denne forbindelse bruke et ord som jeg holdt paa at bruke, har vi gjort tilnærmelser til den russiske delegasjon, men vi har i all fald henvendt os til den for at forsøke at faa forslaget utbedret og endnu mere akseptabelt for de norske interesser end det som forelaa. Jeg mener vi vilde handlet ilde ved ikke at gjøre det. Hvad lød saa svaret? Svaret lød ikke paa avvisning. Vedkommende var villig til at forhandle. Jeg gad se den norske utenriksminister som under saadanne forhold ikke hadde optat de forhandlinger, og som, naar vedkommende sa: "Dette akcepterer jeg, dette vil jeg anbefale", hadde sagt: "Nei, vi gjør det ikke". Jeg har ingensomhelst grund til at si nogetsomhelst ufordelaktig om den russiske delegasjons chef. Som resultat av det snart ett aars virke jeg har hatt som utenriksminister denne gang føler jeg mig overbevist om at vedkommende har gjort hvad vedkommende har kunnet for at fremme norske interesser saa langt som mulig. Men som sagt, jeg gjentar: Hvem av mine herrer, om de hadde været i mitt

sted, vilde veket tilbake naar vedkommende indgaar paa at forhandle, ikke avviser det, ikke sier: jeg har mit ultimatum at holde mig til, ikke avviser forhandlingene, men sier: jeg vil anbefale dette - hvem vilde saa veket tilbake for det? Jeg er sikker paa at vedkommende har gjort det i god hensikt og i beste mening.

Til hr. Konow har jeg et par bemerkninger at gjøre. Jeg mener at de krav som vi gjerne her vil ha tilgodeset kan deles i 2 klasser, dels de krav som utelukkende vedkommer Norge, og dels de krav som jeg tør klassifisere som internationale krav. Til den siste klasse henfører jeg de private borgeres krav paa erstatning for nationalisering for statspapirer o.s.v. Jeg hadde nær sagt, at det ligger i sakens natur at et saadant krav som er av en rent international karakter ikke kan løses isolert i et forhold til et land som Norge; det maa løses - eller bør i all fald løses - gjennom internationale forhandlinger. Vi har her saa langt vi har kunnet faa det sikret os en mestbegunstigelse av de krav, jeg tror ikke vi kan vente mere. England for sit vedkommende har - som vi alle vet - git en ubetinget anerkjennelse de jure, men har uttrykkelig sagt, at som en av de ting som ikke staar i direkte forbindelse med de jure anerkjendelses-spørsmålet er disse krav, det faar vi opta forhandling om senere. Men at forlange, som vi har forsøkt, at Rusland øieblikkelig skulde tilgodese disse krav, - er det praktisk politik hr. præsident? - Hr. Konow efterlyste det norske forslag til overenskomst. Jeg har det her. Det er i 12 paragraffer, og jeg skal med fornøielse læse det op om det forlanges; hvis ikke fremlægger jeg det paa præsidentens bord til behagelig eftersyn for hver en, som maatte ønske det. Hvad flygtnings-spørsmålet angaar saa ser vi paa det spørsmål slik, at Rusland ikke med nogensomhelst grund vil kunne forlange russiske flygtninger i Norge utleveret, ret og slet av den enkle grund at vi har ingen utleveringstraktat med Rusland, og dernæst er det vel et axiom, tør jeg vel si, i international politik, at man ikke utleverer politiske flygtninger. I den tid vi har hat den russiske handelsdelegation her har der ikke været stillet noget krav som ligner den ting. - Hvad saa det angaar, at denne sak skal forelægges Stortinget, saa vil jeg straks si at jeg har intet imot, om Stortinget maatte ønsket at ta saken paa den maate, at den ogsaa blev det forelagt. For regjeringen kan selvfølgelig intet være behageligere end dette, at Stortinget tar saken i sin haand og siger: værsgod, kom med indstilling o.s.v. o.s.v. Jeg legger forsaavidt saken helt i Stortingets haand. Hvorvidt man derved vil kunne faa nogen bedre ordening, det har jeg mine tvil om, - men Stortinget selv om det. Jeg tror personlig ikke at det vil føre til nogen bedre overenskomst. Skulde jeg uttale nogen mening er det den, at det snarere vil gaa den motsatte vei.

Præsidenten: Den vanlege møtetid er ute, men presidenten gjeng ut ifraa at tinget er einigt i, at raadleggjingane held fram til dess denne saki er fraa seg gjord.

Utenriksminister Michelet: Præsident Lykke gjør mig opmerksom paa en misforstaaelse, som han tror er almindelig inden Stortinget, nemlig det, at det ultimatum, om jeg maa kalde det saa - og det er vel det rigtige ord ogsaa - som blev stillet paa 48 timer, det er ikke at referere til utkastet av 7. februar men til den note som blev leveret den 4de februar. De timer blev altsaa brukt til at forsøke at faa en bedre ordning, og vi blev ikke avvist. Vedkommende indgik paa forhandlingerne og erklærte at ville anbefale forskjellige ting som vi fremkom med, særlig til sikring av Pomor-handelen og fangsten i Østisen. Der er, som man vil se av det oprindelige forslag, heller ikke git nogen bestemt utformede løfter. Det er holdt i mere almindelige ord, som faar bli gjenstand for enhvers fortolkning, for den vægt som enhver vil lægge paa den ting. Det kan si meget, det kan si litet, der kan være rum for mange fortolkninger.

Madsen: Naar vi tar i betragtning hvilken datum vi har idag, saa finder jeg for min del at denne overenskomst, som det ser ut til kan sluttet med Rusland, er meget gunstig for Norge. Det er ikke tvil om, at den paa et tidligere tidspunkt kunde ha været gunstigere, og utenriksministeren - og jeg tror ogsaa regjeringen - er vel, om de ikke tidligere har været det, nu opmerksom paa, at mange av de spørsmaal som er omstridt kunde ha været ordnet paa en bedre maate for Norge tidligere. Men som forholdet er idag, efterat England og Italien har anerkjendt Rusland, staar spørsmålet for Rusland i en anden stilling end det gjorde før, saa jeg vil paa det varmeste anbefale den ordning som her er bragt i forslag, og at de jure anerkjendelsen kommer saa snart som mulig. Vi skal være opmerksom paa, at idag og imorgen blir det kanskje anledning til at faa en slik overenskomst, men det er ikke sikkert at det iovermorgen er anledning til at faa en saa gunstig overenskomst med Rusland. Og vi skal være opmerksom paa, at mens Ruslands stilling dag for dag blir sterkere, blir vor stilling i virkeligheten svakere, vor stilling i disse forhandlinger blir ugunstigere for hver dag som gaar. Det var sagt av hr. Lykke, at vi hadde valget mellem at gaa med paa anerkjendelse nu eller at avvise enhver videre forhandling om det spørsmaal og altsaa bli staaende hvor vi staar. Men det valg har vi kanskje idag, men hvis vi ikke anerkjender Rusland de jure, kan det hände at Rusland vil kunne komme til at gaa til positive og for os skadelige skridt, og at det paa et senere tidspunkt blir den norske regjering, som blir nødt til at anmode om Ruslands anerkjendelse. Det er hr. Konow selvfølgelig ikke opmerksom paa, han tilhører jo zartiden, han tilhører historien; men vi skal se lidt paa nutiden, paa hvordan forholdene utvikler sig idag, og da skal man være klar over den kjendsgjerning.

Hvad angår det spørsmål som hr. Hambro reiste her, så er det en opkonstruert og overordentlig kunstig innvending som ikke fortjener å tas helt alvorlig. Han fremholdt at i et av de syd-Europeiske land er verdier og personer blitt utlevert til Sovjet-Rusland, men det kjedelige er at hr. Hambro ikke har angitt nogen kilde og neppe kan angi nogen kilde for en

slik påstand. Hvis han kan angi nogen kilde, så er det vel et av de mange obskure borgerlige telegrammer som angår Sovjet-Rusland, og hvorav vi vet at minst 99 % er svart løgn. Jeg tror ikke det spørsmål om utlevering av russeres eiendommer og deres personer til Rusland vil bli aktuelt. Jeg er ganske overbevist om at det ikke vil bli aktuelt, og når den slags saker trekkes frem i diskusjonen her, viser det hvorledes alle de som er motstandere av en overenskomst med Rusland, må finne på alle både tenkelige og utenkelige påskudd for å begrunne sin motstand derimot. Jeg tror den nuværende utenriksminister har gjort hvad han kunde og også hvad han burde gjøre i denne sak, og jeg håper også at han er sterk nok til å overvinde den motstand som er tilstede fra et enkelt yderst reaksjonært element. Jeg vil advare mot at denne sak, som har vært drøftet så mange ganger og behandlet så utførlig, nu sendes til en stortingskomite og går den rundgang som er blitt antydnet fra et enkelt hold. Det vil forsinke sakens løsning, og det vil skade viktige norske interesser.

Præsidenten: Der er enno innskriver fleire talarar. Præsidenten gjer framlegg um, at tidi for dei talarar som heretter skriv seg vert sett til 2 minuttar.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Wrangell: Der har under debatten vært uttalt, at der fra russisk side har vært vist våre fiskere og fangstmenn stor imøtekommenhet, hvor det gjaldt koncessjon for fangst i Østisen. Jeg er ikke ganske av samme mening, at dette er nogen stor fordel for oss. Forholdet er nemlig det at det blir nok Rusland som går av med fortjenesten der. Våre fiskere skal nemlig for ret til fangst få den fornøielse å betale 40.000 dollars, efter den nuværende kurs ca. 300.000 kroner. Der var fartøier på mine kanter som tenkte på hvorvidt de skulde bli med eller ikke, men det endte med at de fant denne avgift for høi. 3-400.000 kroner syntes de var for meget, og de skulde være solidarisk ansvarlig for dette beløp, så risikoen var nokså stor. Jeg tror ikke man her kan si at der er vist de norske fiskere og fangstmenn så meget imøtekommenhet på dette felt, men jeg håper at de forhandlinger som skal finne sted om pomorhandelen på Finmark og de øvrige fiskerettigheter i Østisen må resultere i noget bedre enn dette tilbud har vært for våre fiskere.

N. Skår: Jeg forlangte ordet for å gjøre en bemerkning til hr. Konow. Han mente nemlig at denne sak burde komme tilbake til Stortinget, og Stortinget burde fatte beslutning angaaende godkjennelse av Sovjet-Rusland. Han nevnte litt om traktater i den forbindelse. Det gir mig anledning til å si at her forekommer der visstnok en sammenblanding eller om man vil en forening av to forskjellige ting. Det ene er spørsmålet om anerkjennelse de jure av den nye russiske stat, av Sovjet-Rusland og dens statsform og regjering, og det annet er spørsmålet om endel vilkår, betingelser, ordninger o.s.v.,

altsaa om en overenskomst med det Rusland, som skal anerkjennes. Det kan nok hende det siste spørsmål kunde egne sig til å komme tilbake til Stortinget for å avgjøres her, men selve den ting å anerkjenne et fremmed lands regjering de jure, maa dog staa helt anderledes. Slikt har nu aldri vært opfattet som annet enn en administrasjonssak, og jeg mener den ogsaa i dette kan og bør behandles paa almindelig maate, og avgjøres av regjeringen. Det har vært min opfatning av dette spørsmål i alle de år, det av og til har kommet op her, at så snart der var rimelig anledning dertil, så snart den russiske regjering var stabilisert og vi hadde noget fast å holde oss til der borte, og så snart som der ellers ute i verden var stemning for å innlede almindelig både diplomatisk og forretningsmessig forbindelse med Rusland, så burde vi være blandt de første som gikk med på dette. Utfra denne betraktning er jeg tilbøielig til aa tro at vi allerede har drygd for lenge. Nu er anledningen der, og den bør benyttes. Det hele kan efter min opfatning ordnes enkelt, statsadministrativt uten forutgaaende stortingsbeslutning.

Mellbye: Jeg vil takke utenriksministeren for hans svar på mitt spørsmål. Når jeg bragte dette moment som jeg omtalte inn, så var det fordi jeg så at dette var en av de betingelser som den nye britiske arbeiderregjering stillet for sin anerkjennelse, og jeg syntes ikke, at det var ganske betydningsløst. Jeg forstaar altsaa, at regjeringen er opmerksom paa det, og at det er et punkt i handelstraktaten, saavidt jeg forstaar. Det er vel riktig som hr. Skaar siger, at denne anerkjendelse er en regjeringssak; men den traktat eller den overenskomst som følger siden, den blir at forelægge tinget. - Jeg er ikke inde i disse konstitutionelle spørsmåal, men det maa formodentlig være rigtig. Jeg skulde ha lyst til at faa konstateret, hvad der er det rette her; der later til at være nogen uvishet paa dette punkt. - For min part vilde jeg være i nogen tvil her iaften, om jeg skulde være med paa at træffe en avgjørelse. Med hensyn til de reelle fordele som vi skulde opnaa ved denne overenskomst, ved at anerkjende Rusland de jure, saa er det ganske rigtig saa, at det naturligvis er et moment av stor betydning, at vi kan faa anerkjendt vor ret til Spitsbergen, men paa de andre punkter forekommer det mig, at indrømmelserne er noget svævende - med hensyn til pomorhandelen, med hensyn til vore fordringer paa Rusland. Jeg vilde altsaa være i nogen tvil likeoverfor disse spørsmåal; men jeg skulde ha lyst til ialfald før forhandlingerne blev avsluttet at faa bragt paa det rene, hvad der er det rette her, om det er saa som hr. Skaar siger, at det er en regjeringssak at anerkjende Rusland de jure, og at betingelserne da senere blir at forelægge Stortinget.

Præsidenten: Dei talarar som kjem heretter, hev upp-til 2 minuttar.

W. Konow: Vi har egentlig aldrig hat en overenskomst med noget land om anerkjendelse av dette land de jure - det tror jeg er en sak, som ikke er opkommet før i vor konstitutionelle

praksis; men vi har hat en traktatforhandling mellem Danmark og Norge om anerkjendelsen av Danmarks eller Norges suverenitet over en noksaa stor landstrækning, over Østgrønland, og den blir forelagt for Stortinget til avgjørelse. Det er den sak som mest ligner denne. Forresten er dette en sak av saa stor vigtighet, at regjeringen i egen interesse burde forelægge saken til avgjørelse av Stortinget. Jeg tar enhver reservation imot, at regjeringen har nogen bemyndigelse til at avgjøre saa viktige saker uten at Stortinget har avgitt sin mening, og den maa ogsaa forelægges for konstitusjonskomiteen for at den gjennom de dokumenter som kan skaffes kan gaa igjennem sakens forskjellige akter.

Joh. Ludw. Mowinckel: Denne tanke som hr. Konow er inde paa gir netop uttryk for det, som jeg ofte synes er saa beklagelig under vort parlamentariske system, at man vil magtstjæle regjeringerne - myndigheten, magten, ledelsen skal tages fra regjeringens hænder og gaa over i Stortingets. Det er det som ofte virker saa slappende paa regjeringerne selv og paa hele vort system og som med rette brukes saa skarpt som anklage mot det system vi nu har: Regjeringerne magtstjæles, de tør ikke gjøre noget selv. Det siger sig selv, at et land kan ikke administreres av et storting paa 150 mand. Jeg er overrasket over netop fra den kant at høre denne mistro og mistillid til en regjering, som til og med kommer og legger spørsmålet frem for os, saa vi kan holdes à jour. Jeg vil bestemt fraraade det - av principielle grunde og av praktiske grunde. Her skal regjeringen ha ledelsen og ansvaret og ta det ansvar.

Presidenten: No hev ikkje fleire bede um ordet, og raadleggjingane um dette spursmaalet er no slutt.

Presidenten gjer framlegg um at inkje av desse raadleggjingane vert aa offentleggjera.

Utenriksminister Michelet: Jeg vil faa lov til at supplere det præsidenten nu sa med en henstilling til Stortingets medlemmer om foreløbig ikke at omtale privat det som her har været diskutert, saa det tilflyter aviserne. Naar regjeringen har fattet sin beslutning, saa mener jeg, at den første vi har at underrette, det er Rusland; og jeg vil derhos ogsaa gjerne som en international høflighetssak faa orienteret enkelte av de fremmede land, som kan ha interesse av spørsmålet. Jeg vil beklage, om der skulde komme frem nogen bestemte meddelelser i aviserne om det som har været omtalt her.

Madsen: Jeg har intet mot det som den ærede utenriksminister sist sa. Jeg mener dog at naar regjeringen har truffet sin beslutning og saken er meddelt de øvrige interesserte regjeringer, er der intet i veien for aa offentliggjøre de forhandlinger som er ført angaaende denne sak i den utstrekning som det kan skje.

Presidenten: Det fær i tilfelle bli ei sak som Stortinget avgjer.

Scheflo: Jeg er bange for at selv om man beslutter ikke at offentliggjøre saken, vil allikevel morgenavisene inneholde noget om dette. Jeg tror den eneste avis som ikke vil ha noget blir den avis som jeg redigerer; de andre aviser vet det, de vet hvad som foregaar nu; det er ganske merkelig: de lukter det, de skjønner det, at naar man holder konstitusjonskomite om formiddagen og stortingsmøte om eftermiddagen for lukkede døre, saa betyr det at der foreligger resultat av forhandlingene med Rusland! Hvis man skal kunne forebygge at avisene bringer meddelelse om det, maa man ikke bare holde en formaningstale til denne forsamlings medlemmer; man maa da ogsaa henvende sig til morgenavisenes redaktører og sørge for at de holder tett.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det er mulig at en slik henvendelse til morgenavisene er nødvendig; men jeg er ganske enig med den ærede utenriksminister i, at det ikke gaar an aa meddele noget offentlig om dette, førenn saken er bragt i orden. Først maa den russiske regjering og den norske regjering avgi sine noter og avgi meddelelse om at saken er bragt i havn, og der maa gis underretning til de makter, som utenriksministeren mener det er rett og riktig aa underrette - jeg tenker da først og fremst paa vaare naboland Danmark og Sverige, som alltid har været holdt ajour med utenrikske forholds utvikling her i landet. Den indiskresjon som skjer i form av rykter er nu ikke det samme som at der foreligger noget offisielt om at der er gitt de jure anerkjendelse, og jeg mener det var det den ærede utenriksminister mente, naar han uttalte sig som han gjorde.

Ameln: Jeg vil som medlem av Stortinget faa lov til aa henstille til presidentskapet og konstitusjonskomiteen aa faa noget fastere former for disse hemmelige møter. Det er noksaa lettkjøpt, at man spaserer rundt talerstolen og leser op mere og mindre utførlig en del dokumenter, og saa sier man at Stortinget har faatt sig det forelagt, og saa har man befriidd sig for hovedansvaret og flyttet det over paa Stortinget. Enten faar man si som hr. J.L. Mowinckel istedet sa meget høitrvænde paa vanlig maate: regjeringen maa ta det fulle ansvar og gjøre det helt ut, uten disse radiomeddelelser fra utenriksminister Michelet, - eller ogsaa faar den la Stortinget behandle det i vanlige former. Jeg vil slutte mig til hr. Konow og ta enhver reservasjon mot disse meddelelser som blir gitt slik at man ikke vet hvad som er gjort den 4de februar og hvad som er gjort den 7de. Hvad hr. Michelet sier fra talerstolen og hvad han sier spaserende, underveis til sin almindelige sitteplass, det kan vi ikke være medansvarlige i. Vi maa faa faste former; man maa ikke kunne kaste disse ting inn i Stortinget paa den maate; snart er det Grønland, snart Spitsbergen, snart Sydpolen og snart Nordpolen; vi kan ikke være saa orientert hverken om moskusokser eller om eskimoer som enkelte andre medlemmer her er.

Møte for lukkede dører, Stortinget 12. februar 1924

Presidenten: Hr. Ameln var daa medlem av den reglementsnemndi som vart vald, og der hev han kunna brukt sine evnor til aa faa fullnøggjande reglar for dette.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg vil bare si, at nu kan jo regjeringen trygt gaa til sin gjerning, efterat den paa sedvanlig maate har faatt Amelns velsignelse.

W. Konow: Med hensyn til offentliggjørelse er jeg enig i at man ikke bør offentliggjøre hvad der er talt om her. Men der var en yttring av hr. J.L. Mowinckel, som jeg vil ta en bestemt reservasjon mot, og det var, at der i mine uttalelser skulde ligge en mistillid til regjeringen; der ligger i mine uttalelser de erfaringer jeg har høstet som medlem av regjering og som medlem av storting, lenge før hr. Mowinckel sat her i salen.

Præsidenten: Ingen hev no vidare bede um ordet, og der er ikkje kome noko avvikande framlegg fraa det presidenten hev gjort.

Protokollen oplestes. Protokollationen foranlediget ingen bemerkning.

Møtet hevet kl. 20.30.